

وضعیت زراعت کشور در سال ۱۴۰۰

معاونت بررسی‌های اقتصادی
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

تهیه کننده: مهسا رجبی نژاد

ناظر: سارا محمدی

واحد گردآوری و تحلیل آمارهای اقتصادی

معاونت بررسی‌های اقتصادی

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

آبان ۱۴۰۱

از طریق پست الکترونیکی زیر می‌توانید پیشنهادهای و نظرات اصلاحی خود را به واحد مربوطه منعکس نمایید:

economic.tccim@gmail.com

استفاده از مطالب این گزارش با ذکر منبع بلامانع است.

مقدمه

امروزه به علت افزایش جمعیت، مسئله امنیت غذایی در سطح جهان ابعاد تازه‌ای به خود گرفته و به یکی از مباحث مهم در کلیه کشورهای جهان تبدیل شده است. محصولات زراعی نقش عمده‌ای در تغذیه جمعیت جهان دارند و این موضوع به خصوص در کشورهای در حال توسعه و از جمله ایران مشهودتر است. شایان ذکر است فعالیت زراعت یکی از زیربخش‌های مهم کشاورزی در ایران محسوب می‌شود که حدود ۵۰ درصد ارزش افزوده این بخش را به خود اختصاص داده است. در این گزارش به صورت خلاصه به وضعیت تولید محصولات زراعی کشور در سال زراعی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ پرداخته می‌شود.

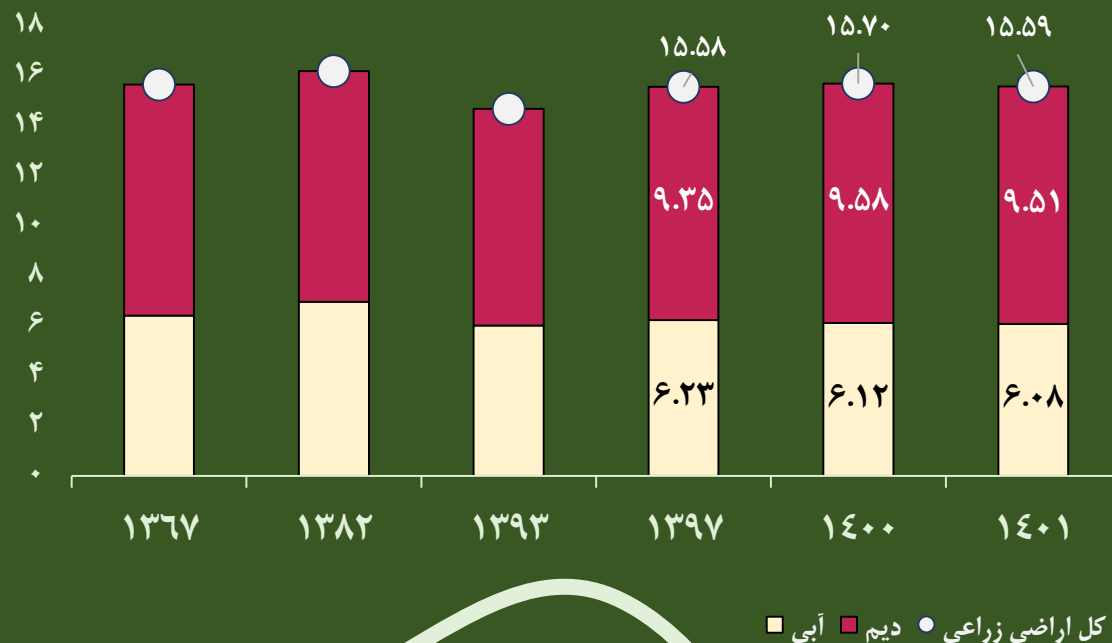

مساحت اراضی زراعی

تعداد ۲.۱۶ میلیون واحد بهره‌برداری در بخش اراضی زراعی کشور با مساحت حدود ۱۵.۶ میلیون هکتار در سال زراعی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ وجود دارد که این رقم در مقایسه با سال زراعی قبل، حدود ۰.۷ درصد کاهش یافته است. دلیل این کاهش کاهش توأم مساحت هر دو نوع اراضی دیم و آبی به ترتیب با مشارکت منفی ۰.۴ واحد درصدی و منفی ۰.۳ واحد درصدی است.

شایان ذکر است از کل مجموع مساحت اراضی کشور در سال زراعی جاری، حدود ۶۱ درصد را اراضی دیم و مابقی ۳۹ درصد را اراضی آبی تشکیل می‌دهند.

مساحت اراضی زراعی کشور (میلیون هکتار)

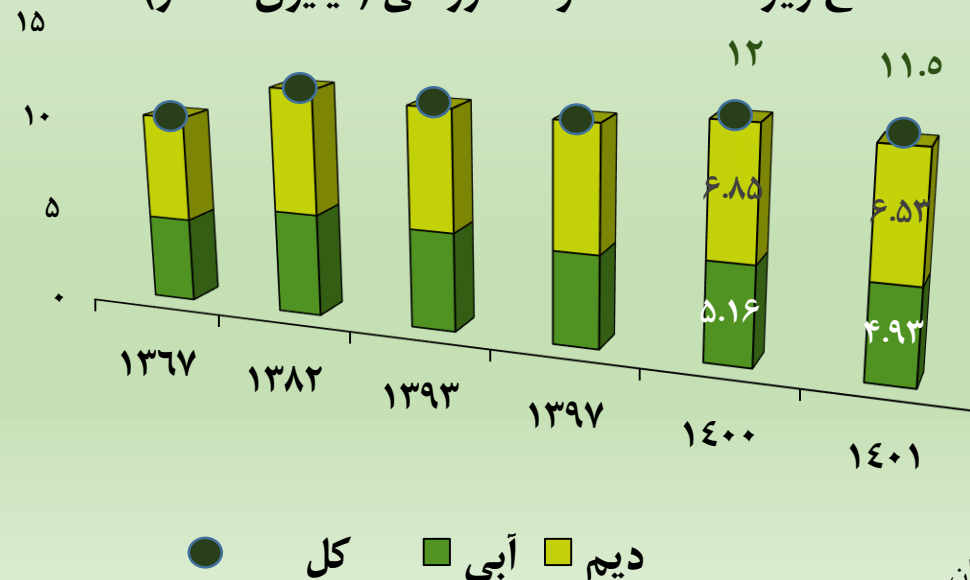
منبع داده‌ها: مرکز آمار ایران

سطح زیر کاشت محصولات زراعی

از ۱۵,۷ میلیون هکتار مساحت اراضی زراعی کشور در سال ۱۴۰۱، حدود ۱۱,۵ میلیون هکتار (معادل ۷۳ درصد) زیر کشت محصولات گوناگون زراعی قرار گرفته است که از این مقدار ۶,۵ میلیون هکتار متعلق به اراضی دیم و حدود ۵ میلیون هکتار نیز به اراضی آبی اختصاص دارد. سطح زیر کشت محصولات زراعی در سال ۱۴۰۱ در مقایسه با سال ۱۴۰۰ کاهش ۴,۶ درصدی داشته که ناشی از افت توام سطوح کشت دیم با مشارکت منفی ۲,۷ واحد درصد و آبی با مشارکت منفی ۱,۹ واحد درصدی بوده است.

مرکز آمار ایران پیش بینی نموده است که سطح زیر کشت برای سه کالای مهم گندم، جو و برنج در سال زراعی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ به ترتیب به ۶,۵ میلیون هکتار، ۲,۱ میلیون هکتار و ۴۳۳ هزار هکتار برسد. این ارقام نسبت به سال زراعی سال قبل، برای هر سه محصول فوق با کاهش همراه خواهد بود.

سطح زیر کشت محصولات زراعی (میلیون هکتار)

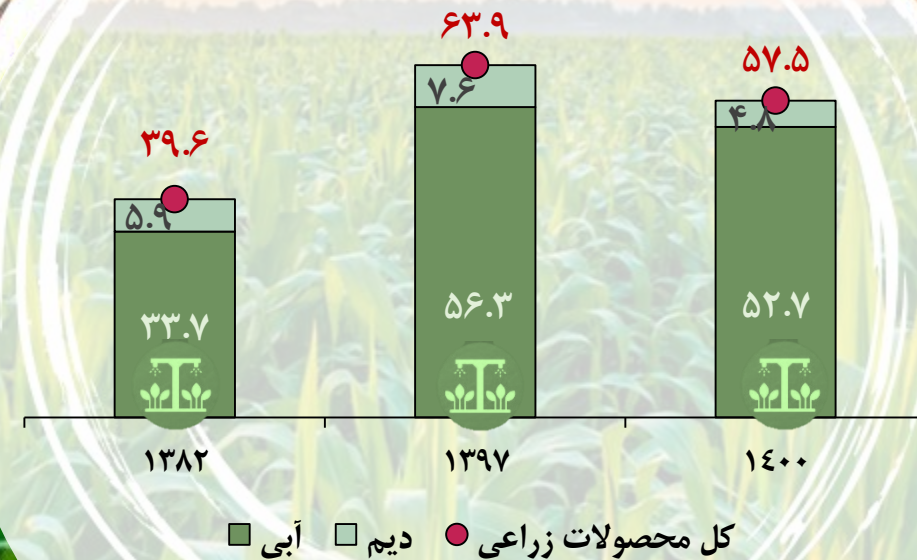
مقدار تولید

مقدار کل تولید محصولات زراعی در سال ۱۴۰۰ حدود ۵۷.۵ میلیون تن بوده که ۹۲ درصد از آن را، یعنی معادل حدود ۵۳ میلیون تن، محصولات تولیدشده از طریق کشت آبی تشکیل می‌دهد.

مقدار تولید محصولات زراعی در سال ۱۴۰۰ در مقایسه با سال ۱۳۹۷ حدود ۱۰ درصد کاهش یافته که ناشی از کاهش همزمان تولید از هر دو کشت دیم و آبی است. سهم کشت آبی از این کاهش حدود ۵.۷ درصد بوده است.

مقدار تولیدات محصولات زراعی کشاورزی از طریق کشت آبی و دیم در سال ۱۴۰۰ نسبت به سال ۱۳۹۷ به ترتیب با کاهش ۶ درصد و ۳۷ درصد مواجه شده است.

مقدار تولید محصولات زراعی (میلیون تن)

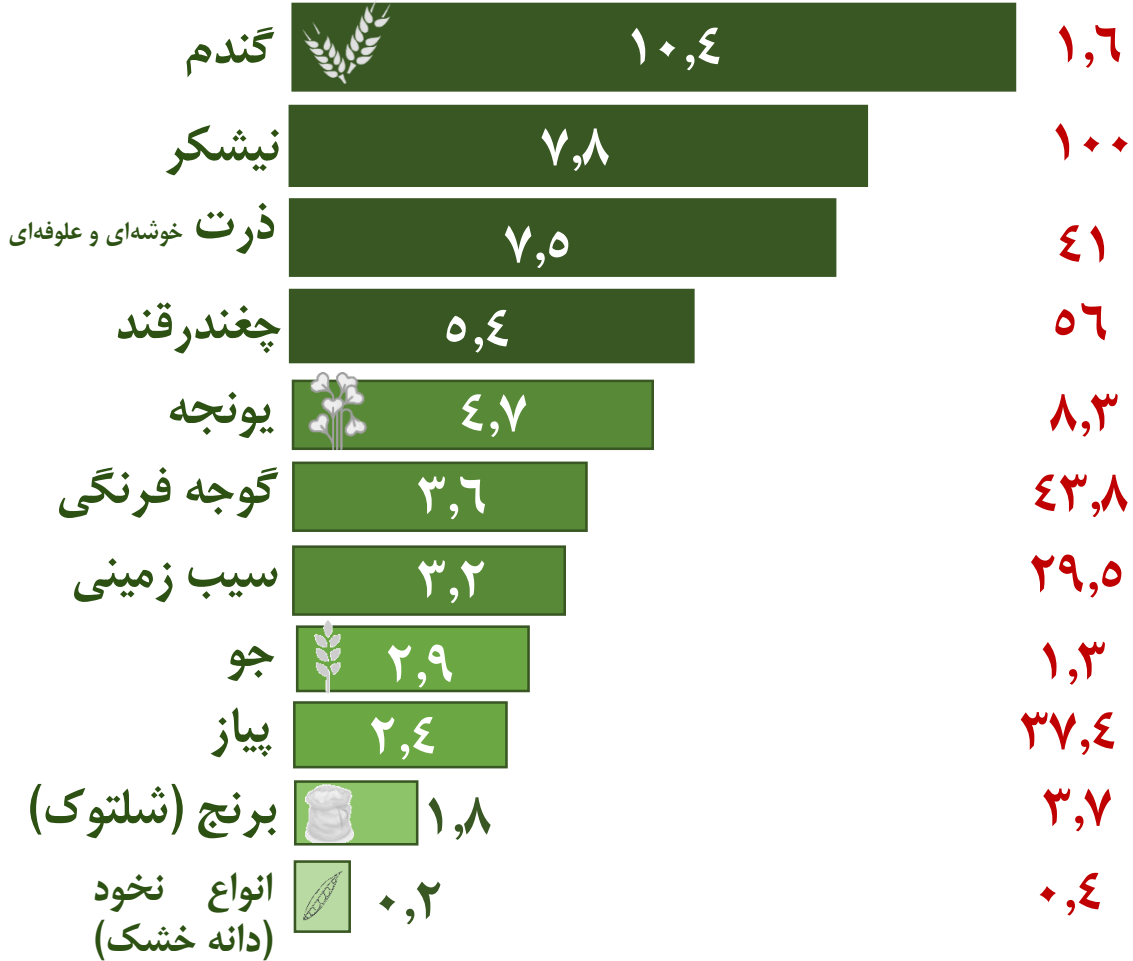
منبع داده‌ها: مرکز آمار ایران

محصولات مهم

میزان تولید در سال ۱۴۰۰ (میلیون تن)

راندمان (تن در هکتار)

سهم از کل تولید در سال ۱۴۰۰

منبع داده‌ها: مرکز آمار ایران

در میان محصولات زراعی تولید شده در سال ۱۴۰۰، گندم، نیشکر و ذرت خوشه‌ای و علوفه‌ای به ترتیب با سهم ۱۸ درصد، ۱۴ درصد و ۱۳ درصد از کل تولیدات زراعی، از جمله مهم‌ترین کالاهای اساسی تولید شده در این سال بوده‌اند.

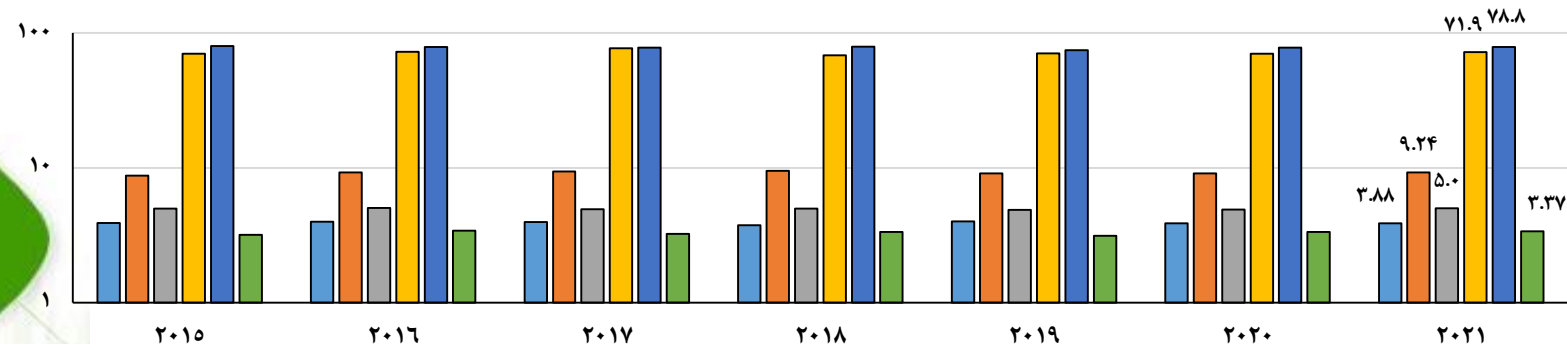
در سال زراعی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ حدود ۱۰.۴ میلیون تن گندم تولید شده که نزدیک به ۶۷ درصد از آن از طریق کشت آبی (معادل ۷.۱ میلیون تن) و مابقی ۳۳ درصد نیز از طریق کشت دیم (معادل ۳.۳ میلیون تن) حاصل شده است. میانگین راندمان در هکتار تولید گندم در ایران در سال گذشته زراعی با توجه به سطح زیرکشت حدود ۶.۶۸ میلیون هکتار این محصول، حدود ۱.۵۶ تن در هکتار برآورد می‌شود که در مقایسه با میانگین کشورهای عضو OECD در سال ۲۰۲۱ (حدود ۳.۹ تن در هکتار)، حدود ۲.۳ تن در هکتار کمتر است.

با توجه به سطح زیرکشت محصولات ذرت علوفه‌ای و خوشه‌ای، برنج، نیشکر و چغندر در سال مورد بررسی به ترتیب برابر با ۱۸۳ هزار هکتار، ۴۹۴ هزارهکتار، ۷۸ هزارهکتار و ۹۷ هزارهکتار، بازدهی تولیدات مزبور به ترتیب حدود ۴۱ تن در هکتار، ۳.۷ تن در هکتار، ۱۰۰ تن در هکتار و ۵۶ تن در هکتار برآورد می‌شود که برای محصولات ذرت و نیشکر از ارقام مشابه OECD بالاتر است.

نظر به محدودیت دسترسی به منابع طبیعی و لزوم مدیریت مصرف بهینه، توصیه‌های بین‌المللی در حوزه اقتصاد بخش کشاورزی، بیش از همه متمرکز افزایش میزان تولیدات این بخش از طریق تقویت بازدهی و استفاده از روش‌های مکانیزاسیون همراه با کاهش اتلاف و ضایعات در حین کاشت، داشت و برداشت محصولات کشاورزی است. برخی از محصولات اساسی بخش کشاورزی ایران به ویژه گندم از بازدهی کمی برخوردار هستند که ضرورت دارد با توجه به تقاضای بالای داخلی، تحولات مربوط به تغییرات اقلیمی و کاهش دسترسی به منابع آبی لازم، توجه دقیق‌تری به افزایش بهره‌وری این بخش مبذول شود.

متوسط بازدهی تولید محصولات زراعی منتخب در OECD - تن در هکتار

منبع داده‌ها: OECD

■ گندم ■ ذرت ■ برنج ■ چغندر ■ نیشکر ■ دانه سویا

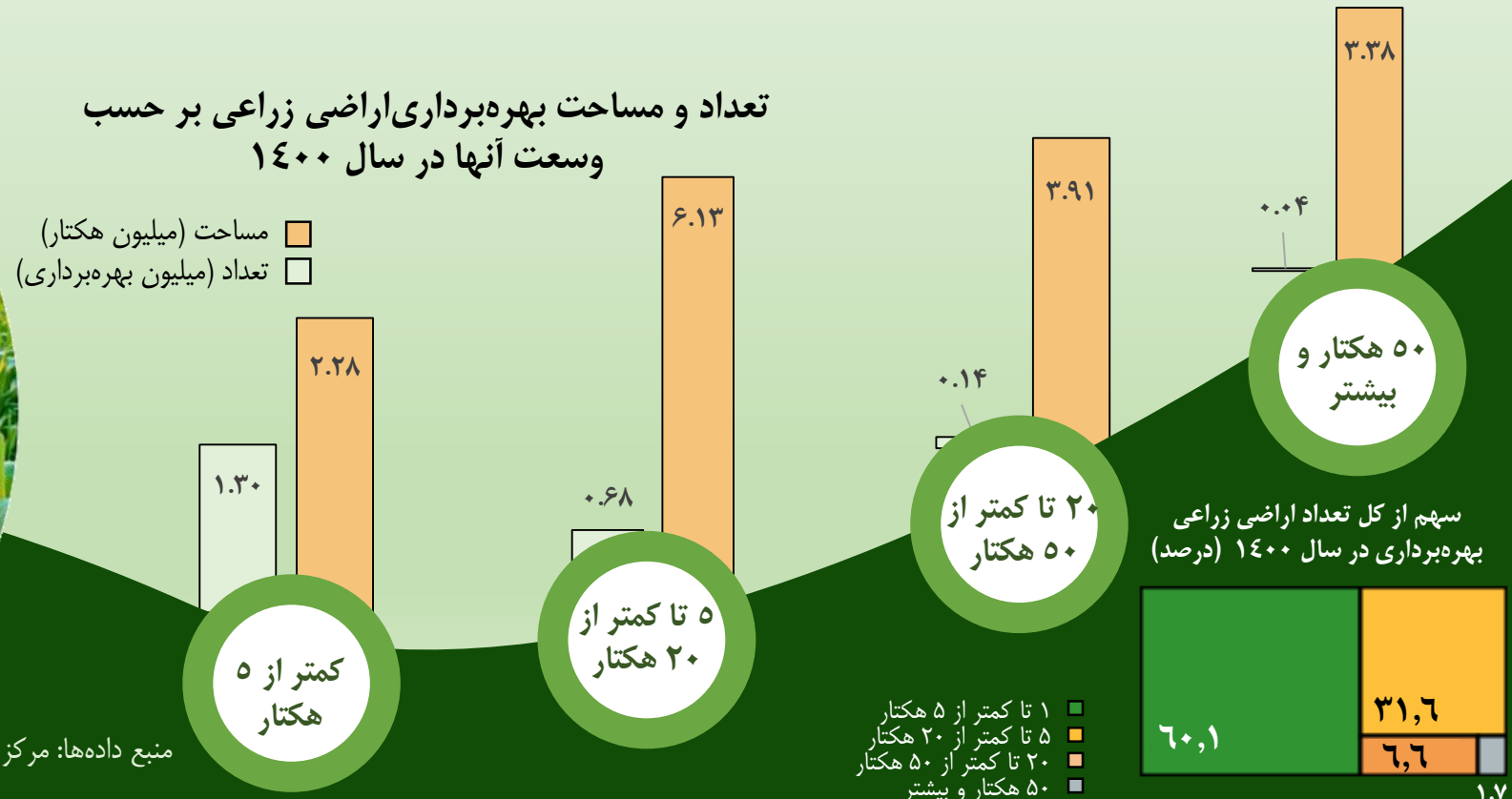
اندازه اراضی زراعی

چنانچه اراضی زراعی قابل بهره‌برداری بر حسب وسعت آنها به ۴ گروه اراضی طبقه‌بندی شوند؛ گروه‌هایی شامل زمین‌های با وسعت تا ۵ هکتار، ۵ تا ۲۰ هکتار، ۲۰ تا ۵۰ هکتار و بیش از ۵۰ هکتار بدست می‌آید. در سال زراعی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ میانگین مساحت هر واحد بهره‌برداری اراضی زراعی در کشور حدود ۷.۳ هکتار بوده است. در میان تعداد کل اراضی زراعی کشور در سال ۱۴۰۰، زمین‌های با وسعت کمتر از ۵ هکتار با تعداد ۱.۳ میلیون واحد و سهم حدود ۶۰ درصد بیشترین سهم را از لحاظ تعداد کل اراضی دارا بوده ضمن اینکه از حیث وسعت مجموع اراضی تحت پوشش این گروه کمترین رقم در مقایسه با سایر گروه‌ها و حدود ۲.۳ میلیون هکتار (معادل ۱۴.۵ درصد از کل وسعت اراضی زراعی) است.

گروه دوم یعنی زمین‌های بین ۵ تا کمتر از ۲۰ هکتار بیشترین سهم از کل تعداد بهره‌برداری‌های اراضی زراعی را به خود اختصاص داده‌اند. شایان ذکر است، سهم این تعداد از کل وسعت اراضی زراعی، ۳۹ درصد و مجموع وسعت آنها حدود ۶ میلیون هکتار است. همانطور که ملاحظه می‌شود بخش زیادی از تعداد بهره‌برداری‌های زمین را، اراضی با وسعت کمتر از ۵ هکتار تشکیل می‌دهند، که این امر را می‌توان یکی از دلایل پایین بودن راندمان تولیدات کشاورزی بیان نمود؛ زیرا ادغام این اراضی با یکدیگر می‌تواند منجر به توانایی بیشتر در استفاده از تکنولوژی پیشرفته که بهره‌وری زمین را افزایش و ضایعات را کاهش و در نهایت راندمان تولید را افزایش دهد، شود.

تعداد و مساحت بهره‌برداری اراضی زراعی بر حسب وسعت آنها در سال ۱۴۰۰

مساحت (میلیون هکتار) ■
تعداد (میلیون بهره‌برداری) ■

منبع داده‌ها: مرکز آمار ایران